

Umesto kantona — regije

Mirovna konferencija o Jugoslaviji u Londonu biće, po svemu sudeći, iskorišćena i za svojevrsnu promociju tek završenog projekta „Bosna i Hercegovina između rata i mira”. Reč je o knjizi-izveštaju koja uz dubinski snimak stanja u bivšoj jugoslovenskoj republici nudi i rešenja za prekid vatre i uspostavljanje mira. Ova nova opcija za konačno gašenje vatre ispod proključalog bosanskog lonca delo je eksperata Foruma za etničke odnose (međunarodna nevladina organizacija koja okuplja oko 100 ljudi sa prostora bivše Jugoslavije i 20 iz inostranstva), Univerziteta u Virdžiniji, Helsinškog parlamenta građana i Međunarodne organizacije istraživača i eksperata iz Nju Džersija.

Koordinator ovog pozamašnog i ambicioznog posla je dr Dušan Janjić iz beogradskog Instituta društvenih nauka.

Gospodine Janjiću, koji su, po vašem mišljenju, ključni problemi u razrešavanju bosanskohercegovačke krize?

- Pre svega rat, zatim politička elita kao njegov proizvođač, postojanje paravojski, rad vojne industrije...

Prema našim prognozama, rat će potrajati 10 do 15 godina, s različitim intenzitetom. Idealni cilj kojem težimo je da se ostvari što duži prekid vatre. Zbog toga će morati da se uspostavi kontrola nad paravojskama i otpočne proces demilitarizacije, kao i da se uspostave neki elementi budućeg pravnog stanja. Zbog nekompetentnosti domaćih političkih elita, mislimo da sve ovo treba da se uradi međunarodnom upravom nad Bosnom i Hercegovinom, a nosilac te uprave bile bi Ujedinjene nacije.

Takođe se zalažemo da se vojna industrija prvo stavi pod međunarodnu kontrolu, a da se zatim prevede u proizvodnju za civilne potrebe. U tom periodu mora da se reši problem uspostavljanja relativno normalnih uslova za povratak izbeglica. Jer, po našem računu, oko dva miliona ljudi je promenilo svoje stanište (neki su otišli u vojsku, drugi u izbeglištvo, treći su ubijeni, četvrti uhapšeni...). To su najveće migracije koje je taj prostor doživeo u svojoj istoriji.

Mnogi misle, ne samo na prostorima bivše Jugoslavije već i u inostranstvu, da bi pravo rešenje za BiH bila kantonizacija?

- Naša studija nedvosmisleno pokazuje da to ne rešava problem, već samo otvara seriju novih konflikata, još ozbiljnijih nego što su današnji.

Samo je prividna identičnost kad srpska i hrvatska strana izgovore reč „kantonizacija”. Srbi insistiraju na razgraničenju na nivou naselja, i to po popisu iz 1981. godine, a Hrvati na razgraničenju na nivou opština prema popisu iz 1961. godine. Na primer, Mostar bi po hrvatskom stanovištu ceo pripao Hrvatima, a po srpskom, 40 odsto teritorije dobili bi Srbi. Za sada, i jedni i drugi vode se logikom udruživanja protiv trećeg, što je, i inače, dovelo do rata.

Republika Bosna i Hercegovina treba da bude nezavisna laička država, visoko decentralizovane unutrašnje strukture, odnosno federalistička. U njoj bi postojala tri tipa regija: čiste, gde preteže jedna etnička zajednica, zatim regije gde dve zajednice čine većinu u odnosu na ostale i apsolutno mešane regije

Čime potkrepljujete tvrdnju da kantonizacija nosi veliku opasnost?

- Prvo, Evropa je predaleko ušla u ovaj sukob i učiniće sve da se prihvati koncept kantonizacije. Zatim, svaka od strana misli da nešto dobija. Hrvati ogroman deo svoje populacije stavljaju pod jednu kapu i vezuju za Zagreb. U tom slučaju samo sedam odsto Hrvata ostalo bi izvan toga. S druge strane, Srbi dobijaju neophodan koridor, kao vezu sa SR Jugoslavijom. Treće, muslimanska strana, u liku Alije Izetbegovića, dobija prvi put začetak muslimanske države.

Zašto je to loše?

- To može biti samo privremeno stanje do konačne podele. A konačna podela je novi rat, koji će, po našoj proceni, doneti oko 300.000 mrtvih. Valja, takođe, imati na umu da će se princip kantonizacije, ukoliko se prizna u Bosni i Hercegovini, proširiti i na Srbiju. To znači da će Srbija teško sprečiti prenošenje rata na Sandžak i Kosovo. Jer, Albanci na Kosovu i Muslimani u Sandžaku dobijaju legitimno priznat razlog za rat. Isto važi i za Srbe u Hrvatskoj, a taj princip onda se mora priznati i Mađarima, Rumunima, Bugarima, što praktično znači srednjoevropski i balkanski rat.

Kako vidite rešenje bosankohercegovačkog konflikta?

- Predložimo posebnu konferenciju o Bosni i Hercegovini koja mora da uključi, pored unutrašnjih frakcija, i Srbiju, Hrvatsku, predstavnike Evropske zajednice i SAD i da se, naravno, sve dogodi pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija.

Ta konferencija morala bi da se završi ugovorom koji bi potpisale sve strane, i on bi regulisao uslove prekida vatre i demilitarizacije, zatim međunarodnu upravu za BiH, kao i osnove budućeg ustavnog uređenja Bosne i Hercegovine.

Po vašem mišljenju, koji bi ustavni model najviše odgovarao na prostorima Bosne i Hercegovine?

- Republika Bosna i Hercegovina bila bi nezavisna laička država, visoko decenralizovane unutrašnje strukture, odnosno federalistička. U njoj bi postojala tri tipa regija: čiste, gde preteže jedna etnička zajednica, zatim regije gde dve zajednice čine većinu u odnosu na ostale i apsolutno mešane regije.

Regije bi imale puna ovlašćenja u sferi zakonodavstva, ekonomskog razvoja, kulture, obrazovanja, informisanja i ostalog, što je važno za održanje i očuvanje posebnog.

Ta država ne bi imala vojsku već lokalnu žandarmeriju, a zajedničko za sve etničke zajednice bila bi banka i vrhovna zaštita individualnih i kolektivnih prava.

Naš projekat još predviđa i postojanje veća etničkih zajednica na republičkom i regionalnom nivou, sa pravom veta po pitanjima koja ugrožavaju njihovu nacionalnu osobenost.

Smatramo da je predlog prihvatljiv za sve, jer time nijedna strana ne mora da prizna svoj poraz.

Šta očekujete od ove studije?

- Osim u Londonu, studija će se pojaviti i na Međunarodnoj građanskoj konferenciji u Valensiji. Imamo ideju da prodre u sam vrh američke administracije, a njome ćemo zasuti i političke centre moći na prostorima bivše Jugoslavije.

Znamo da nećemo promeniti svet, ali ćemo je iskoristiti kao priliku da i u svetskoj i u domaćoj javnosti, iznošenjem nekih činjenica, izazovemo mali šok.